

Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Η αφή παράπλευρη απώλεια της πανδημίας;

Αιμιλιανός Σιδέρης¹

Το σενάριο αρχίζει με τις πρώτες προειδοποιήσεις για τον κορονοϊό, αρχές Μαρτίου: Δυο άνθρωποι συναντιούνται στον δρόμο και, καθώς ο ένας επιχειρεί να πλησιάσει τον άλλον για ένα φιλί, μια αγκαλιά ή έστω μια χειραψία, ο άλλος απομακρύνεται. –«Γεια!» –«Ναι, αλλά από μακριά» ο συνηθισμένος διάλογος. Η δυσαρέσκεια του πρώτου ήταν, τις περισσότερες φορές, έκδηλη.

Ένας άνθρωπος πήγε να μοιραστεί τα θετικά του συναισθήματα με έναν άλλον αγγίζοντάς τον και ο δεύτερος τον απέτρεψε. Σε αντίθεση με τις κοινωνίες «Αρνητικής Ευγένειας» (όπου ευγενική συμπεριφορά θεωρείται το να μην απασχολείς ή ενοχλείς τον άλλον, αφού η ιδέα είναι ότι ο άλλος θέλει την ησυχία του), μια κοινωνία «Θετικής Ευγένειας» όπως η Ελλάδα (όπου ευγενική συμπεριφορά θεωρείται το να πλησιάσεις και να ενδιαφερθείς για τον συνάνθρωπο, αφού η ιδέα είναι ότι θέλει την ανθρώπινη επικοινωνία και επαφή) προσφέρει εύφορο περιβάλλον για όξυνση τέτοιων συναισθημάτων.

Η αίσθηση της αφής είναι πρωτίστως εργαλείο επιβίωσης. Υποστηρίζεται από μηχανισμούς αναγνώρισης πίεσης, δόνησης, θερμοκρασίας, ροπής, υφής κ.λπ. Έτσι προκύπτουν πληροφορίες που οδηγούν τον άνθρωπο μακριά από πηγές κινδύνου και κοντά σε πηγές υγείας, ασφάλειας και ευεξίας.

Έρευνες σε ανθρώπους και ζώα έχουν δείξει ότι οι δύο αυτές λειτουργίες της αφής υποστηρίζονται από διαφορετικές λειτουργίες του εγκεφάλου: Μια πρώτη, ταχεία και ασυναίσθητη λειτουργία που σου υποδεικνύει αν πρέπει να αποτραβηχτείς από το αντικείμενο ή όχι. Και μια δεύτερη, βραδεία και πολύ πιο εκούσια λειτουργία που σου επιτρέπει να το επεξεργαστείς περισσότερο.

¹ PhD, διδάκτωρ Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, συνεργάτης του Ινστιτούτου «Γαληνός».

Ταυτόχρονα, η αφή είναι εργαλείο κοινωνικοποίησης, επικοινωνίας και ενθάρρυνσης, ενώ συμβάλλει και στην ικανότητα επιτυχούς διαχείρισης της συναισθηματικής φόρτισης στους ανθρώπους. Και φυσικά είναι και εργαλείο καθημερινής απλής απόλαυσης, όπως μαρτυρά το γουργούρισμα της γάτας και το κούνημα της ουράς του σκύλου σαν ανταπόκριση στα χάδια - φτάνει, βεβαίως, να γίνεται με τη συγκατάθεση του αποδέκτη!

Αυτό αποτυπώνεται και στην -ελληνική, αγγλική, γαλλική και πιθανότατα κάθε -γλώσσα όταν λέμε ότι κάτι «με άγγιξε»: ότι το έκανα δικό μου, ότι με έκανε απροσδόκητα να (ξανα)δώ ή να επεκτείνω κομμάτια του εαυτού μου και ότι με άλλαξε προς το καλύτερο. Συνεπώς, ότι το καλωσορίζω. Αντίστροφα πάλι, «δεν με αγγίζει» σημαίνει «δεν έχει αξία για μένα, δεν έχει θέση στην ψυχή μου». Ενώ και «επαφή» προκύπτει από «αφή».

Εδώ έρχεται και η έννοια του συναισθηματικά θετικού «στοργικού αγγίγματος» (affective touch) που διαφέρει από το τυχαίο, το αδιάφορο, το διερευνητικό ή το βίαιο: μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, αλλά είναι εξ ορισμού εμπρόθετο και φιλικό, με στόχο να εκφράσει αίσθημα αποδοχής, προσέγγισης και πρόσκλησης. Στον ιατρικό και θεραπευτικό κλάδο, φαίνεται να έχει καταπραϊντικές ιδιότητες σε παθήσεις που εκ πρώτης όψεως μοιάζουν άσχετες με την αφή, όπως η νευρική ανορεξία και οι φλεγμονές, ενώ στοιχεία δείχνουν ότι το στοργικό άγγιγμα του ιατρού (σε αντίθεση με το επαγγελματικό του άγγιγμα) επιταχύνουν την ανάρρωση του ασθενούς.

Στον χώρο της ψυχικής υγείας, το στοργικό άγγιγμα δείχνει να αυξάνει την αυτοπεποίθηση των ανθρώπων και να μειώνει τα αισθήματα φόβου απέναντι σε δυσάρεστες σκέψεις. Πιο συγκεκριμένα σε σχέση με τις εποχές απομόνωσης που ζούμε, η αφή φαίνεται να ελαττώνει τη δυσφορία που φέρνει ο κοινωνικός αποκλεισμός. Το στοργικό άγγιγμα οποιασδήποτε μορφής ωθεί τους ανθρώπους να ξεπερνούν σωματικό και συναισθηματικό πόνο, να αναζητούν περαιτέρω κοινωνικές επαφές και να μεριμνούν για το καλό των γύρω τους, όπως δείχνουν έρευνες (π.χ. των Mohr, Kirsch και Fotopoulou, 2017). Αυτό το τελευταίο σημείο ίσως να είναι το σημαντικότερο, αφού δείχνει ότι η επίδραση του στοργικού αγγίγματος κάνει τον άνθρωπο όχι μόνο να αισθάνεται καλύτερα αλλά και να συμπεριφέρεται καλύτερα. Αλλάζει, κατά κάποιον τρόπο, το πώς

αντιλαμβάνεται τον ρόλο του στον κόσμο. Η πράξη τού να αγγίζεις στοργικά τον άνθρωπο που σε ενδιαφέρει από μόνη της κάνει τον κόσμο καλύτερο.

Ηθικό δίδαγμα: Ας μη σταματήσουμε να ακουμπάμε καλοπροαίρετα τους συνανθρώπους μας.

Δραστηριότητες

1η Δραστηριότητα

A1. Πώς αποτυπώνεται στο κείμενο η θετική επίδραση του αγγίγματος. Η απάντησή σας να έχει έκταση 60-80 λέξεις.

Μονάδες 15

2η Δραστηριότητα

A2. Ποια μέσα πειθούς μετέρχεται ο συγγραφέας στην έκτη παράγραφο και τι επιτυγχάνει με την επιλογή του αυτή;

Μονάδες 5

A3. Να χαρακτηρίσετε τη σύνδεση των προτάσεων (παρατακτική - υποτακτική) στην ακόλουθη περίοδο: «Η πράξη τού να αγγίζεις στοργικά τον άνθρωπο που σε ενδιαφέρει από μόνη της κάνει τον κόσμο καλύτερο» και να εξηγήσετε την επιλογή του συγγραφέα.

Μονάδες 5

A4. Να σχολιάσετε τη λειτουργία των σημείων στίξης στις ακόλουθες φράσεις:

- i. φτάνει, βεβαίως, να γίνεται με τη συγκατάθεση του αποδέκτη! (θαυμαστικό)
- ii. -ελληνική, αγγλική, γαλλική και πιθανότατα κάθε – (διπλή παύλα)
- iii. (ξανα)δώ (παρένθεση)
- iv. όταν λέμε ότι κάτι «με άγγιξε»: ότι το έκανα δικό μου (άνω και κάτω τελεία)
- v. «δεν με αγγίζει» (εισαγωγικά)

Μονάδες 5

3η Δραστηριότητα

A5. Με αφορμή το απόσπασμα “ Εδώ έρχεται και η έννοια του συναισθηματικά θετικού «στοργικού αγγίγματος» (affective touch) που διαφέρει από το τυχαίο, το αδιάφορο, το διερευνητικό ή το βίαιο” αποφασίζετε να συντάξετε άρθρο για την ιστοσελίδα του σχολείου σας στο οποίο θα παρουσιάζετε κάποιες από τις διαφορετικές μορφές “αγγίγματος” και θα προτείνετε κατάλληλους τρόπους αντίδρασης από τον σύγχρονο νέο. (200-250 λέξεις).

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Έριχ Μαρία Ρεμάρκ ήταν Γερμανός μυθιστοριογράφος που έγραψε πολλά έργα για τις φρίκες του πολέμου. Έζησε τη δίνη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου στα πεδία των μαχών γι' αυτό και η γραφή του είναι βιωματική, σπαρακτική. Το 1933 οι Ναζί απαγόρευσαν και έκαψαν τα βιβλία του. Το 1939 έφυγε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στο απόσπασμα από το μυθιστόρημα « Η νύχτα της Λισαβώνας», στη δίνη του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, ένας άντρας περιεργάζεται με δέος το βαπόρι που αναχωρεί την επομένη για την Αμερική, την Κιβωτό του Νώε που θα σώσει εκατοντάδες πρόσφυγες σαν κι αυτόν από τον βιβλικό Κατακλυσμό του ναζισμού. Μες στο σκοτάδι, ένας άνθρωπος-σκιά τον πλησιάζει για να του προτείνει μια παράξενη συμφωνία...

Η νύχτα της Λισαβώνας

Αργά τη νύχτα, η προκυμαία ήταν άδεια. Ύστερα από λίγο, ωστόσο, αντιλήφθηκαν κάποιον άνδρα να περιφέρεται άσκοπα, κι ύστερα να στέκει κι εκείνος κοιτώντας το βαπόρι. Θα είναι ένας από τους πολλούς απόκληρους, υπέθεσα, και δεν του ξανάδωσα σημασία, μέχρι που ένιωσα ότι με παρακολουθούσε. Ο φόβος της αστυνομίας δεν εγκαταλείπει ποτέ έναν πρόσφυγα, ούτε καν στον ύπνο του, ακόμα κι αν δεν έχει τίποτα να φοβηθεί- γι' αυτόν τον λόγο έκανα αμέσως μεταβολή, κάπως βαριεστημένος, και εγκατέλειψα αργά την προκυμαία, όπως θα έκανε κάποιος που δεν έχει να φοβηθεί τίποτα.

Λίγο αργότερα άκουσα βήματα πίσω μου. Συνέχισα να βαδίζω χωρίς να επιταχύνω το βήμα, ενώ ταυτόχρονα αναλογιζόμουν πώς θα ενημέρωνα τη Ρουθ αν με συλλάμβαναν. Τα αχνόχρωμα σπίτια, που κούρνιαζαν σαν τις πεταλούδες τη νύχτα στην άλλη άκρη της προκυμαίας, απείχαν ακόμη αρκετά, ώστε να φτάσω γρήγορα απέναντι και να χαθώ μες στα σοκάκια, χωρίς τον κίνδυνο να με πυροβολήσουν.

Ο άντρας βρισκόταν τώρα δίπλα μου. Ήταν λίγο πιο κοντός από μένα. «Είστε Γερμανός;» με ρώτησε στα γερμανικά.

Κούνησα αρνητικά το κεφάλι και προχώρησα.

«Αυστριακός;»

Δεν απάντησα. Κοιτούσα τα αχνόχρωμα σπίτια που πλησίαζαν προς το μέρος μου με πολύ αργό ρυθμό. Γνώριζα πως υπήρχαν Πορτογάλοι αστυνομικοί που μιλούσαν τα γερμανικά πολύ καλά.

«Δεν είμαι αστυνομικός», είπε ο άντρας.

Δεν το πίστεψα. Φορούσε πολιτικά, αλλά χωροφύλακες με πολιτικά με είχαν συλλάβει τουλάχιστον έξι φορές στην Ευρώπη. Τώρα βέβαια, είχα πάνω μου τα χαρτιά που προμηθεύτηκα στο Παρίσι, διόλου κακοφτιαγμένα- κάπως παραποιημένα μόνο- από κάποιον καθηγητή μαθηματικών από την Πράγα.

«Σας είδα πώς κοιτούσατε το βαπόρι», είπε ο άντρας. «Σκέφτηκα λοιπόν...»

Του έριξα ένα αδιάφορο βλέμμα. Δεν έμοιαζε με αστυνομικό. Ωστόσο, ο τελευταίος χωροφύλακας που με είχε τσακώσει στο Μπορντώ φαινόταν αξιοθρήνητος, σαν τον Λάζαρο ύστερα από τρεις μέρες στον τάφο, και ήταν ο πιο ανελήθτος από όλους. Με συνέλαβε, μολονότι γνώριζε ότι τα γερμανικά στρατεύματα θα βρίσκονταν την επομένη κιόλας στο Μπορντώ, και θα ήμουν χαμένος αν κάποιος σπλαχνικός διευθυντής φυλακών δεν με άφηνε ελεύθερο μερικές ώρες αργότερα.

«Θέλετε να πάτε στη Νέα Υόρκη;» ρώτησε ο άντρας.

Δεν απάντησα. Δεν μου χρειάζονταν παρά μονάχα είκοσι μέτρα για να τον ρίξω κάτω και να μπορέσω να διαφύγω, εφόσον παρουσιαζόταν ανάγκη.

«Εδώ έχω δύο εισιτήρια για το βαπόρι που είναι αγκυροβολημένο εκεί απέναντι», είπε ο άντρας και έχωσε το χέρι στην τσέπη.

Είδα τα αποκόμματα. Δεν μπορούσα να τα διαβάσω στο αδύναμο φως. Τώρα, όμως, είχαμε φτάσει αρκετά μακριά. Μπορούσα να διακινδυνεύσω να μείνω μαζί του.

«Τι είναι όλα αυτά;» ρώτησα στα πορτογαλικά. Δυο τρεις λέξεις τις γνώριζα.

«Μπορείτε να τα πάρετε», είπε ο άντρας. «Δεν τα χρειάζομαι».

«Δεν τα χρειάζεστε; Τι σημαίνει αυτό;»

«Δεν τα χρειάζομαι πλέον». Τον κοίταξα προσεκτικά. Δεν καταλάβαινα τι μου έλεγε. Δεν φαινόταν για αστυνομικός. Δεν χρειαζόταν τέτοια απαρχαιωμένα κόλπα για να με συλλάβει. Αν, όμως, τα εισιτήρια ήταν γνήσια, γιατί να μην μπορεί να τα χρησιμοποιήσει ο ίδιος; Και γιατί τα πρόσφερε σ' εμένα; Ήθελε μήπως να τα πουλήσει; Ένωσα κάτι να τρέμει μέσα μου.

«Δεν μπορώ να τα αγοράσω», του αποκρίθηκα τελικά στα γερμανικά. «Αξίζουν μια περιουσία. Σίγουρα θα υπάρχουν στη Λισαβόνα πλούσιοι εμιγκρέδες. Εκείνοι θα έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν όσα τους ζητήσετε. Πλησιάσατε λάθος άνθρωπο. Δεν έχει καθόλου χρήματα».

«Δεν θέλω να τα πουλήσω», είπε ο άντρας.

Κοίταξα πάλι τα αποκόμματα. «Είναι γνήσια;»

Τα έτεινε προς το μέρος μου δίχως να μου αποκριθεί. Θρόιζαν μες στα χέρια μου. Ήταν γνήσια. Η κατοχή τους και μόνο άνοιγε τον δρόμο που οδηγούσε στη σωτηρία. Ακόμη κι αν δεν μπορούσα να τα χρησιμοποιήσω, επειδή δεν είχαμε αμερικανική βίζα, με δύο εισιτήρια στο χέρι ίσως προλάβαινα ακόμη να βγάλω τα χαρτιά νωρίς αύριο το πρωί- ή τουλάχιστον να τα πουλήσω. Αυτό σήμαινε έξι μήνες ζωή. Δεν καταλάβαινα πού το πήγαινε.

«Δεν σας καταλαβαίνω», είπα.

«Μπορείτε να τα πάρετε», αποκρίθηκε. «Δωρεάν. Αύριο, πριν το μεσημέρι, θα έχω φύγει από τη Λισαβόνα. Υπό έναν όρο».

Τα χέρια μου έπεσαν άψυχα στο πλάι. Ήξερα ότι δεν ήταν δυνατόν να έλεγε την αλήθεια.

«Τι;» ρώτησα.

«Δεν θέλω να μείνω μόνος αυτή τη νύχτα».

«Θέλετε να μείνω μαζί σας;»

«Ναι. Μέχρι αύριο το πρωί».

«Αυτό είναι όλο;»

«Αυτό είναι όλο».

«Τίποτα άλλο;»

«Τίποτα άλλο».

Τον κοιτούσα κουμπωμένος. Ήμουν εξοικειωμένος, φυσικά, με την κατάρρευση ανθρώπων του σιναφιού μας. Που, πολλές φορές, αδυνατούσαν να μείνουν μόνοι. Που γίνονταν αγοραφοβικοί, που δεν μπορούσαν πια να σταθούν πουθενά. Που κάποια νύχτα ένας σύντροφος, ακόμα και κάποιος εντελώς άγνωστος, κατάφερε να τους αποτρέψει από την αυτοκτονία. Μα τότε η αλληλοβοήθεια ήταν κάτι αυτονόητο. Δεν χρειαζόταν να καταβάλλει κανείς αντίτιμο γι' αυτό. Και σίγουρα όχι τέτοιο αντίτιμο.

Έριχ Μαρία Ρεμάρκ, Η νύχτα της Λισαβώνας, εκδ. Ηλέκτρα

Δραστηριότητες

1^η Δραστηριότητα

B1. Σε μία παράγραφο 70-90 λέξεων να περιγράψετε τις συναισθηματικές μεταβολές του αφηγητή από τη στιγμή που αντιλαμβάνεται την παρουσία του άντρα στην προκυμαία.

Μονάδες 15

2^η Δραστηριότητα

B2.α. Να προσδιορίσετε το είδος του αφηγητή και να εντοπίσετε τον αφηγηματικό τρόπο με τον οποίο κατορθώνει ο αφηγητής να ενισχύσει τη θεατρικότητα στο κείμενο.

β. «Αργά τη νύχτα ...που δεν έχει να φοβηθεί τίποτα». Στο πλαίσιο της αφήγησης εντάσσονται και σχόλια του αφηγητή. Να τα εντοπίσετε και να εξηγήσετε πού αποσκοπούν.

Μονάδες 5

B3. Να αναγνωρίσετε και να σχολιάσετε τα σχήματα λόγου που αξιοποιούνται στις παρακάτω φράσεις:

- ✓ “όπως θα έκανε κάποιος που δεν έχει τίποτα να φοβηθεί”
- ✓ “τα αχνόχρωμα σπίτια που πλησίαζαν προς το μέρος μου”
- ✓ “Αξίζουν μια περιουσία”

Μονάδες 6

B4. α. “Φορούσε πολιτικά, αλλά χωροφύλακες με πολιτικά με είχαν συλλάβει τουλάχιστον έξι φορές στην Ευρώπη”: να εντοπίσετε τις αφηγηματικές τεχνικές σχετικά με τη σειρά και τη συχνότητα των γεγονότων που αξιοποιούνται στο απόσπασμα.

Μονάδες 2

B4. β. “Θρόιζαν μες στα χέρια μου”: ποιο εκφραστικό μέσο αξιοποιείται στη φράση; Γιατί επιλέγεται;

Μονάδες 2

3^η Δραστηριότητα

B5. “Ήμουν εξοικειωμένος, φυσικά, με την κατάρρευση ανθρώπων του σιναφιού μας. Που, πολλές φορές, αδυνατούσαν να μείνουν μόνοι. Που γίνονταν αγοραφοβικοί, που δεν μπορούσαν πια να σταθούν πουθενά. Που κάποια νύχτα ένας σύντροφος, ακόμα και κάποιος εντελώς άγνωστος, κατάφερε να τους αποτρέψει από την αυτοκτονία.”

Ποιες κοινωνικές ομάδες θα μπορούσε να αφορά η παραπάνω περιγραφή; Ποιες είναι οι σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες που γεννούν τέτοιου είδους αδιέξοδα;

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1η Δραστηριότητα

A1. Στο κείμενο αναλύεται η ευεργετική επίδραση της φυσικής επαφής σε ποικίλα επίπεδα. Σε βιολογικό επίπεδο, η αφή ενεργοποιεί μηχανισμούς προειδοποίησης για ενδεχόμενο κίνδυνο. Σε κοινωνικό επίπεδο, λειτουργεί ως συμβολισμός κοινωνικής αποδοχής και διευκολύνει την πνευματική και ψυχική επαφή των ανθρώπων, προκαλώντας ευχαρίστηση στους αποδέκτες. Στον χώρο της ιατρικής ανακουφίζει ή επισπεύδει την αποκατάσταση της υγείας των ασθενών, ενώ στον τομέα της ψυχικής υγείας αποδεικνύεται ότι ενισχύει τη θετική εικόνα του εαυτού βελτιώνοντας παράλληλα τη σχέση με τους άλλους.

2η Δραστηριότητα

A2. Στην παράγραφο «Ταυτόχρονα, ... αποδέκτη!» ο συγγραφέας επιχειρεί να ενισχύσει τη θέση του αναφορικά με την θετική επίδραση του αγγίγματος. Για τον λόγο αυτό αξιοποιεί ως μέσα πειθούς τα τεκμήρια και συγκεκριμένα παραθέτει εμπειρικές αλήθειες (η αφή συμβάλλει στην ικανότητα επιτυχούς διαχείρισης της συναισθηματικής φόρτισης) αλλά και παραδείγματα (όπως μαρτυρά το γουργούρισμα της γάτας... σαν ανταπόκριση στα χάρδια).

A3. Στην περίοδο «Η πράξη του να αγγίζεις ...τον κόσμο καλύτερο» εντοπίζεται υποτακτική σύνδεση των προτάσεων.

Η κύρια πρόταση «Η πράξη από μόνη της κάνει τον κόσμο καλύτερο» συνδέεται υποτακτικά με την δευτερεύουσα βουλητική πρόταση «του να αγγίζεις στοργικά τον άνθρωπο» και αυτή με τη σειρά της συνδέεται υποτακτικά με την δευτερεύουσα αναφορική πρόταση «που σε ενδιαφέρει».

Η επιλογή της υποτακτικής σύνδεσης προσδίδει πυκνότητα στο λόγο και συμβάλλει στην αποκάλυψη των λογικών σχέσεων ανάμεσα στα νοήματα των προτάσεων, με αποτέλεσμα την πειστικότητα των θέσεων του

συγγραφέα. Ως προς το ύφος, ο λόγος καθίσταται σύνθετος και επίσημος.

A4.

- φτάνει, βεβαίως, να γίνεται με τη συγκατάθεση του αποδέκτη! (θαυμαστικό): υποδηλώνει την ανησυχία του συγγραφέα για το μη συναινετικό άγγιγμα.

-ελληνική, αγγλική, γαλλική και πιθανότατα κάθε – (διπλή παύλα): διακόπτει την κανονική ροή του λόγου για προσθήκη παραδειγμάτων γλωσσών στις οποίες χρησιμοποιείται η φράση «με άγγιξε» με μεταφορικό τρόπο.

- (ξανα)δώ (παρένθεση): εμπεριέχει τη λέξη που συμπληρώνει τη σημασία του ρήματος που ακολουθεί.

-όταν λέμε ότι κάτι «με άγγιξε»: ότι το έκανα δικό μου (άνω και κάτω τελεία): ακολουθεί επεξήγηση της φράσης «με άγγιξε».

- «δεν με αγγίζει» (εισαγωγικά): τίθεται ο όρος του οποίου η μεταφορική σημασία δηλώνεται παρακάτω.

3η Δραστηριότητα

A5.Κειμενικό είδος: Άρθρο.

Απαιτείται τίτλος και επικαιρικός χαρακτήρας.

Ενδεικτικός τίτλος: Όλα ... μπορούν να συμβούν μ ένα άγγιγμα!

ΠΡΟΛΟΓΟΣ : Οι άνθρωποι από τη φύση τους είναι προορισμένοι να αγγίζουν και να αγγίζονται και πολλοί άνθρωποι οι οποίοι βιώνουν τη μοναξιά κατά τη διάρκεια της πανδημίας υποφέρουν. Άραγε θα ανακάμψουμε ποτέ από αυτό το πλήγμα ; Οι άνθρωποι ανταμώνουν ή χωρίζονται με ανάλαφρα ή βίαια αγγίγματα... και αισθάνεσαι ότι η λέξη άγγιγμα θα έπρεπε να αντικατασταθεί από τη λέξη άρπαγμα ή από μια λέξη που να υπονοεί πόσο βασανιστικές και καταστροφικές μπορούν να γίνουν οι σχέσεις των ανθρώπων.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ : Και η ίδια η ζωή μας καταλαμβάνεται σε μεγάλο βαθμό από πολλών ειδών αγγίγματα. Από τυχαία αγγίγματα στο δρόμο, από την αγκαλιά και το χάιδεμα, από βίαια αγγίγματα, ηθελημένα ή απερίσκεπτα. Αγγίγματα γλυκά, τρυφερά, υποστηρικτικά, επιθετικά, βίαια. Κάθε άγγιγμα συνδέεται με ένα συναίσθημα και δημιουργεί μια αντίδραση γιατί ξυπνάει αναμνήσεις.

- Η **επίδραση του στοργικού αγγίγματος** κάνει τον άνθρωπο όχι μόνο να αισθάνεται καλύτερα αλλά και να συμπεριφέρεται καλύτερα. Η ανθρώπινη σωματική επαφή συνιστά σημαντικό μέρος της μη λεκτικής επικοινωνίας. Όταν χρησιμοποιείται σωστά, μπορεί να ενεργοποιήσει ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών θετικών συναισθημάτων, όπως χαλάρωση, άνεση, ασφάλεια ή χαρά.
- Αυτό δε σημαίνει φυσικά πως δεν υπάρχει το **διεκπεραιωτικό ή αδιάφορο άγγιγμα**. Τώρα το σώμα δεν είναι απλώς ευάλωτο, είναι επίσης αναλώσιμο και εντέλει απόν, η δε εντολή να αποφεύγεις να αγγίξεις και να αγγιχτείς σηματοδοτεί το μέτρο της καχυποψίας απέναντι σε μια κυριολεκτικά ναρκοθετημένη κοινωνική πραγματικότητα, απλησίαστη...
- Υπάρχουν όμως ταυτόχρονα και όλα εκείνα τα αγγίγματα που είναι κομμάτια της ύπαρξης, **και ο σύγχρονος τρόπος ζωής, η απαίτηση να είμαστε γρήγοροι και παραγωγικοί, δεν τα αφήνει να καταλάβουν το χώρο που τους πρέπει**. Απομυθοποιούν το άγγιγμα και την επαφή, τα τσουβαλιάζουν όλα στην συνήθεια της διεκπεραίωσης. Μέσα σ αυτές τις συνθήκες όλα πια, έγιναν προσβάσιμα με ένα άγγιγμα ...ηλεκτρονικό. Το φαγητό, τα ψώνια, τα βιβλία, η γυμναστική, η εργασία, ο έρωτας... Η εποχή μας, κρύβει ερημιές μεγάλης έκτασης στις ψυχές των ανθρώπων, κάτι που πρέπει να αντιμετωπίσουμε ριζικά, δίνοντας καινούριο νόημα στην ύπαρξή μας. Ωστόσο, για να υπερνικήσουμε την ερημιά και την ψυχρότητά μας, θα πρέπει να εξασκηθούμε έτσι, ώστε να ακούμε και να εννοούμε τη γλώσσα του σώματος και της αγάπης. Θα πρέπει να μάθουμε ξανά αυτήν την απλή και λιτή γλώσσα, ώστε να καλλιεργήσουμε μ' αυτήν ανθρώπινες σχέσεις με το βαθύτερο νόημά τους.
- Η **χειροδικία, η μη συναινετική ερωτική πράξη, οι χειρονομίες και τα αγγίγματα που παραβιάζουν τον προσωπικό χώρο και τις ελευθερίες του νέου ανθρώπου**. Τι συμβαίνει, δηλαδή, όταν το

προσωπικό όριο –του τρόπου που θέλω να αγγίζω και να αγγίζομαι-καταπατάται, για λόγους που δεν εξαρτώνται απαραίτητα από εμένα; Αυτό κυρίως ισχύει με άτομα που διδάχτηκαν πώς να αποκτήσουν μεγάλη σωματική δύναμη, αλλά δεν έμαθαν τι αποτελέσματα έχει αυτή η δύναμη πάνω στους άλλους ανθρώπους. Για να μη μιλήσουμε για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας που είναι κλειδωμένα με τους δυνάστες τους.

Μεταβατική : Το σώμα είναι ο εαυτός, άρα όταν αγγίζουμε κάποιον δεν αγγίζουμε απλά το σώμα του αλλά τον εαυτό του. Αυτή η επαφή που ξεκινάει από το επιδερμικό άγγιγμα, μπορεί να καταλήγει στο άγγιγμα βαθύτερων στρωμάτων του εαυτού. Γι αυτό πρέπει να ξέρουμε πώς να δεχόμαστε και πώς να οριοθετούμε τις επαφές μας.

- Έμφαση στην πνευματικότητα: κριτική ματιά και ουσιαστική ενδοσκόπηση με στόχο την κατάκτηση της αυτογνωσίας (κάνω αυτό που πραγματικά επιθυμώ).
- Καλλιέργεια πολύπλευρων ενδιαφερόντων, όπως άθληση, ενασχόληση με την τέχνη, επαφή με τη φύση, ένταξη σε συλλόγους, εθελοντισμός. Ο νέος έτσι απομακρύνεται από αρνητικά κοινωνικά πρότυπα και αποκτά πληρέστερη αντίληψη για τον εαυτό του, τις δυνατότητές του και τον κόσμο.
- Σημαντικό βήμα είναι φυσικά **η αποδοχή του τι συμβαίνει σεμένα και σε άλλους**. Από το σημείο αυτό και μετά, η ενημέρωση, η καλύτερη γνωριμία με τον εαυτό μας και η φροντίδα και η αγάπη προς τον εαυτό, αποτελούν ορισμένα μόνο από τα βήματα που μπορεί να ακολουθήσει κανείς προκειμένου να κατανοήσει καλύτερα το τι συμβαίνει μέσα στη δυναμική των σχέσεών του. **Η θεμελιώδης αρχή είναι να σέβεται τον εαυτό σου και τους άλλους**. Ο λόγος που η ηθική θεωρείται ως η πιο σημαντική αξία φαίνεται μέσα από την εφαρμογή της καθημερινά.
- Ο νέος μπορεί να χρειαστεί την υποστήριξη ενός ενήλικα στην προσπάθειά του να αντιμετωπίσει τα όποια προβλήματα έχει και να ανακτήσει την κοινωνική του θέση μέσα στις νέες σχέσεις με το κοινωνικό περιβάλλον του. Σε αυτές τις περιπτώσεις η συζήτηση του προβλήματος με έναν καλό φίλο ή με ένα μέλος της οικογένειας, μ έναν εκπαιδευτικό ή οποιονδήποτε μπορεί να εμπιστευτεί, είναι αναγκαία. Η αποκάλυψη του προβλήματος σε

ένα πολύ κοντινό άνθρωπο ανακουφίζει το νέο και τον επαναφέρει στην πραγματικότητα.

- Εγκλωβισμένοι, τις περισσότερες φορές, μέσα σε μια αρνητική εικόνα του εαυτού μας αμφιβάλλουμε για τον ίδιο μας τον εαυτό κι έτσι νιώθουμε την ανάγκη να **ανακαλύψουν συστήματα αξιών που είναι από κοινού αποδεκτά**. Η παρουσία μιας αξιόπιστης εξουσίας, μιας υποστηρικτικής ομάδας, ομάδων αλληλεγγύης, έχει ως αποτέλεσμα να οδηγήσει το νέο στην ανακάλυψη της αξίας που έχουν άλλα πράγματα, όπως οι άνθρωποι γύρω του και ο εαυτός του.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ : Οι επιστήμονες είναι αισιόδοξοι ότι μόλις η πανδημία υποχωρήσει θα επανέλθουμε στους κοινωνικούς μας ρυθμούς και θα προσαρμοστούμε γρήγορα. Επιπρόσθετα, ίσως έτσι μπορέσουμε να αναπτύξουμε περισσότερη ενσυναίσθηση συλλογικά ως κοινωνία, με πρώτο μέλημα να μάθουμε ποια είναι τα όρια και πώς να τα προστατεύουμε, αλλά και να σταθούμε δίπλα σε ενήλικες που φοβούνται ή δεν γνωρίζουν πώς να θέσουν τα δικά τους όρια. Πάντως η εξέλιξη και η προσαρμογή είναι με το μέρος μας.

Ο συντάκτης

Β. Λογοτεχνικό κείμενο

Β1. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα του κειμένου του Ερ. Μ. Ρεμάρκ παρουσιάζεται ένας πρόσφυγας, μόνος, να αναζητά την επόμενη στιγμή του, στην άδεια προκυμαία ενός λιμανιού. Αντιλαμβανόμενος ότι ένας άνθρωπος τον παρακολουθεί, στην αρχή αδιαφορεί («Θα είναι ένας... και δεν του ξαναέδωσα σημασία»), ενώ στη συνέχεια διακατέχεται από φόβο και άγχος για ενδεχόμενο αστυνομικό έλεγχο («Ο φόβος της αστυνομίας δεν εγκαταλείπει έναν πρόσφυγα»). Στην προσπάθεια του να τον αποφύγει, προσπαθεί να απομακρυνθεί όσο πιο γρήγορα γίνεται, με το στοιχείο της αγωνίας να εκδηλώνεται στο πρόσωπο του («Τα αχνόχρωμα σπίτια... απείχαν ακόμα αρκετά», «και να χαθώ μες στα σοκάκια»), χωρίς ωστόσο να το επιτυγχάνει, αφού εμφανίζεται δίπλα του. Ο πρωταγωνιστής τον αγνοεί επιδεικτικά, κυριευόμενος από αμφιβολία για την ταυτότητα του («Δεν τον πίστεψα... στην Ευρώπη.») αλλά και από δυσπιστία για όσα του έλεγε, ενθυμούμενος τον τελευταίο χωροφύλακα που τον είχε συλλάβει («Ωστόσο, ... από όλους»). Στη συνέχεια, και στο άκουσμα της πρότασης του ξένου, έχοντας μειωθεί αισθητά ο φόβος

(«Μπορούσα να διακινδυνεύσω να μείνω μαζί του»), ξαφνιάζεται και απορεί (Δεν καταλάβαινα... μέσα μου.»), αλλά τελικά πείθεται για την γνησιότητα των εισιτηρίων («Ήταν γνήσια.»). Εν κατακλείδι, προσπαθεί να επιβεβαιώσει την αλήθεια της επικείμενης πρότασης με ερωτήματα κλειστού τύπου («Αυτό είναι όλο;», «Τίποτα άλλο;»), αντιλαμβανόμενος πλέον τη μοναξιά και την εξαχρείωση του αγνώστου αλλά και πολλών ανθρώπων εκείνης της περιόδου («Ήμουν εξοικειωμένος, φυσικά, με την κατάρρευση ανθρώπων του σιναφιού μας. Που, πολλές φορές, αδυνατούσαν να μείνουν μόνοι.») απέναντι στις οποίες φαίνεται να αισθάνεται αμήχανα («Τον κοιτούσα κουμπωμένος»).

B2.α. Ο συγγραφέας του κειμένου παρουσιάζει τα δρώμενα από τη δική του οπτική γωνία (εσωτερική), όντας αφηγητής- πρόσωπο (άνθρωπος) το οποίο συμμετέχει στα γεγονότα. Επομένως, η αφήγηση του θα χαρακτηριζόταν ομοδιηγητική αφού ο ίδιος γράφει σε α' πρόσωπο («υπέθεσα», «άκουσα») προσπαθώντας να αποτυπώσει τα γεγονότα μέσα από το δικό του πρίσμα, αποτελώντας έναν από τους συμμετέχοντες και πρωταγωνιστές του κειμένου. Παράλληλα, προσπαθεί να προσδώσει στο κείμενο θεατρικότητα και παραστατικότητα μέσα από την ανάπτυξη του διαλόγου σε διάφορα σημεία, μεταξύ εκείνου και του αγνώστου που τον πλησιάζει, κάνοντας του την συγκεκριμένη πρόταση («Είστε Γερμανός;» με ρώτησε στα γερμανικά. «Αυστριακός;») («Τι είναι όλα αυτά;» «Μπορείτε να τα πάρετε», είπε ο άντρας. «Δεν τα χρειάζομαι». «Δεν τα χρειάζεστε; Τι σημαίνει αυτό;» «Δεν τα χρειάζομαι πλέον»). Τέλος, ένα σημείο το οποίο ενισχύει την θεατρικότητα του έργου είναι η προσπάθεια αποτύπωσης παραγλωσσικών στοιχείων («Κούνησα αρνητικά το κεφάλι και προχώρησα.»), με σκοπό να παρουσιαστεί εναργέστερα η διαπροσωπική επαφή των δύο πρωταγωνιστών.

B2.β. Στο συγκεκριμένο χωρίο, εμφανίζονται σχόλια του αφηγητή, τα οποία εμπλέκονται στην αφήγηση της προσωπικής του ιστορίας. Πρώτα πρώτα, αναφέρει με υποθετική χροιά πως ο άγνωστος «Θα είναι ένας από τους πολλούς απόκληρους», επιθυμώντας να αναδείξει τη συνήθη εικόνα για τους ξεριζωμένους ανθρώπους, οι οποίοι αναζητούσαν σε άλλους προορισμούς καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Έπειτα, υπογραμμίζει την ανασφάλεια και τον φόβο των προσφύγων για τους αστυνομικούς ελέγχους μέσα από το σχόλιο του «Ο φόβος της αστυνομίας δεν εγκαταλείπει ποτέ έναν πρόσφυγα», επιδιώκοντας τη συναισθηματική

προσέγγιση του αναγνώστη σχετικά με τις πολλές δυσκολίες που αντιμετώπιζε το προσφυγικό στοιχείο εκείνης της εποχής. Τέλος, εντάσσει μέσα στην άποψη του για τον φόβο προς τους αστυνομικούς, το στοιχείο της υπερβολής «ούτε καν στον ύπνο του, ακόμα κι αν δεν έχει τίποτα να φοβηθεί», προκειμένου να οξύνει ακόμη περισσότερο τη θυμική φόρτιση του αναγνωστικού κοινού, αναδεικνύοντας παράλληλα την πιεστική κατάσταση που βίωναν εκείνη την εποχή οι πρόσφυγες.

B3.

- ✓ **“όπως θα έκανε κάποιος που δεν έχει τίποτα να φοβηθεί”**

Το σχήμα λόγου που χρησιμοποιείται εδώ είναι η **παρομοίωση**, η οποία δηλώνεται με την λέξη «όπως» και χρησιμοποιείται με σκοπό παρουσιαστεί παραστατικά η εικόνα της φυγής του πρωταγωνιστή από την προκυμαία («βαριεστημένος», «εγκατέλειψα αργά την προκυμαία»). Ταυτόχρονα η επιλογή ενός ρηματικού τύπου που δηλώνει πιθανότητα (θα έκανε) αναδεικνύει πως η παρομοίωση εξυπηρετεί την πρόθεση του πρωταγωνιστή να συμπεριφερθεί με έναν τρόπο διαφορετικό, απαλλαγμένος για λίγο από διαρκή φόβο που βίωναν οι πρόσφυγες.

- ✓ **“τα αχνόχρωμα σπίτια που πλησίαζαν προς το μέρος μου”**

Στο συγκεκριμένο σημείο ο συγγραφέας κάνει χρήση του σχήματος λόγου της **προσωποποίησης**, αφού παρουσιάζει τα σπίτια να κινούνται προς το μέρος του πρωταγωνιστή με μεταφορική χρήση της γλώσσας, στοχεύοντας στην αποτύπωση της αγωνίας που τον διακατείχε την ώρα που προσπαθούσε να ξεφύγει από τον άγνωστο.

- ✓ **“Αξίζουν μια περιουσία”**

Στη φράση αυτή εμφανίζεται το σχήμα λόγου της **υπερβολής**, καθώς είναι φανερό αδύνατο να κοστίζουν μία περιουσία δύο ακτοπλοϊκά εισιτήρια. Σκοπός του συγγραφέα είναι μέσω της μεταφορικής χρήσης της γλώσσας να αναδείξει την αξία που είχαν εκείνη την εποχή δύο εισιτήρια «σωτηρίας» για τους πρόσφυγες.

B4. α. Στο απόσπασμα ο αφηγητής μετέρχεται δύο διαφορετικές τεχνικές που αφορούν το χρόνο της αφήγησης. Αρχικά χρησιμοποιείται μία αναχρονία, αφού ο αφηγητής καταφεύγει σε μία αναδρομή στο παρελθόν

σχετική με τις συλλήψεις του από την αστυνομία. Η παράθεση της συγκεκριμένης προγενέστερης πληροφορίας λειτουργεί επεξηγηματικά για την καχύποπτη στάση που υιοθετεί απέναντι στον άντρα που τον ακολουθεί και παράλληλα επιτρέπει στον αναγνώστη να προσεγγίσει το παρελθόν του και να αντιληφθεί τις δυσκολίες που έχει περάσει. Επίσης, στο εν λόγω χωρίο μετέρχεται και την τεχνική της θαμιστικής αφήγησης, αφού αναφέρεται μία φορά στο γεγονός των συλλήψεων παρόλο που αυτό συνέβη έξι φορές. Έτσι, καταφέρει να πληροφορήσει τον αναγνώστη χωρίς να τον κουράσει.

B4. β. Στην φράση «θρόιζαν μες στα χέρια μου» ο αφηγητής αξιοποιεί μια ακουστική εικόνα. Αναλυτικότερα, με την αναφορά στο θρόισμα επιδιώκει να αισθητοποιήσει τον ήχο που έκαναν τα εισιτήρια στα χέρια του ήρωα, πράγμα που αποδεικνύει την γνησιότητά τους, καταργώντας την αμφιβολία του. Μάλιστα η παρήχηση του φθόγγου «ρ» καθιστά ακόμα εντονότερη την ακουστική εντύπωση που δημιουργείται. Επίσης, με την εικόνα ο λόγος αποκτά αληθοφάνεια οδηγώντας και τον αναγνώστη του κειμένου να ανακαλέσει συνειρμικά τον γνώριμο ήχο του καινούργιου χαρτιού στα χέρια του. Τέλος, ενισχύεται η ζωντάνια και η παραστατικότητα του λόγου.

B5. Η τοποθέτηση ανθρώπων στο περιθώριο της ζωής συνιστά ένα από τα φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας που πλήττουν το σύγχρονο κόσμο. Παρά τον εκδημοκρατισμό των κοινωνιών ακόμα και σήμερα υπάρχουν άνθρωποι που παραγκωνίζονται ή εκούσια αποσύρονται, μιας και αδυνατούν να ενταχθούν οργανικά στο σύνολο. Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους, οι ηλικιωμένοι που παραιτήθηκαν από το δικαίωμα για ζωή, τα άτομα με αναπηρία, οι ψυχικά και σωματικά ασθενείς που αντιμετωπίστηκαν ως μία ακόμα δαπάνη για τον κρατικό μηχανισμό, οι παραβάτες του νόμου, που επέλεξαν την παρανομία για να διεκδικήσουν την αξιοπρεπή ζωή που στερήθηκαν και οι ναρκομανείς που επιδίωξαν την ουτοπία για να γλιτώσουν από τη φρικτή όψη της ζωής έχουν ένα κοινό, ξεριζώθηκαν και κατέληξαν να ζουν σκιά αυτού του κόσμου. Οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες έχουν ανάγκη την αποδοχή και τη στοργή της κοινωνίας, αλλά την ίδια στιγμή φοβούνται να εμπιστευθούν το συνάνθρωπο που τους απαρνήθηκε. Ο αλλοτριωτικός χαρακτήρας των σύγχρονων κοινωνιών και ο υλικός ευδαιμονισμός θυσίασαν τον άνθρωπο στο βωμό του

χρήματος και της επιτυχίας. Παράλληλα, η κρίση της δημοκρατίας και η κατάρρευση του κράτους πρόνοιας όξυνε τις ανισότητες. Οι κοινωνικές συνθήκες αυτές σε συνδυασμό με την απουσία ανθρωπιστικής παιδείας συρρίκνωσαν το ηθικό οπλοστάσιο του ατόμου χάρη στο οποίο θα μπορούσε να αγωνιστεί για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να δράσει για την κατίσχυση των ανθρωπιστικών αξιών.

